

In een kale buurt
is een boom
een obstakel.
Dat ligt niet
aan de boom
maar aan de buurt.

H E T

S C H O O R S T E E N V E G E R T J E

klein
dierenepos

door

Threes van Dijck
en
Jan Peijnenburg

T J A N

Het gebeurde in de zomer van 2004 dat een kauw een duif werd. Waar en hoe is een geschiedenis. Maar vooraf aan déze geschiedenis speelde zich in het dorp Eersel -de plaats waar wij beiden in onze jonge jaren hebben geleefd- een andere gebeurtenis af. In versvorm het volgende.

Dertien jaar was ik
toen ik vanuit
het klein seminarie
naar huis schreef
'ik heb een kauw'!

Dat ik een kauw
had weten te bemachtigen
tussen 82 medestudentjes
vond ik een prestatie -
zelfs grote gratie.

Maar na een week
schreef ik naar huis
'kauw is dood'.

Dat was in 1943
midden in de oorlog

toen er haast niets
meer te eten was,
geen randje vlees
geen schijfje ei
over in de keuken.

Nu 60 jaar later
heb ik er weer een.
Deze kauw van ons
is springlevend
en heet Tjan.

De levensboom

Voor ons hoge witte huis staat de klimopboom, de hoogste berkenboom van de hele omgeving, van de voet tot in de top ingewikkeld in hедера. Door de jaren is hij uitgedijd. Vanuit de achtertuin is te zien hoe hij boven het dak uittorent. De wortels van de klimop liggen armdik om zijn stam in een totale omarming. De boom is daardoor niet in gevaar, noch wordt hij daardoor ondermijnd. De hедера parasiteert niet op de boom maar hecht zich alleen maar. Dit is een ware levensboom, winter en zomer groen. In de zomer biedt hij huisvesting aan duiven en merels; zelfs een winterkoninkje bouwde er zijn nestje in en kreeg er jongen. Het is ook een slaapboom. In de eerste week van september barst hij uit in een uitbundige bloei. Alle knopjes springen open en plotseling draagt de boom een zachtgeel kleed over heel zijn lijf uitgespreid. Op een morgen zoemen heel zacht tienduizenden bijen om de boom, nauwelijks hoorbaar want het zijn allemaal mannetjesbijen 'darren' die bij deze feestmaaltijd blij en zorgeloos rond de boom darren. Zij zijn allemaal het huis uitgezet, geen enkel waagt zich nog in een kast of korf want daar zijn de vrouwtjes de baas; een waaghals moet het met de dood bekopen. De honing is alleen bestemd voor de koningin, henzelf de werkbijen en het jonge broed. Mannen zijn in de wereld van de bijen maar niksnutten die niet voor de kost zorgen en alleen maar willen profiteren van het zwoegen van de vrouwen. Eén is er maar nodig om de koningin te bevruchten. Daar gaat wel een hele wedstrijd aan vooraf. Verder hebben de mannen geen toekomst. Maar als de hедера bloeit is het groot feest, het herfstfeest, het afscheidsfeest van het leven. Dat weten de darren nog niet, daar komen zij straks pas achter als er nergens meer nektar te vinden is. Nu hangen zij zacht neuriënd om de bloesboom. Gonzen, tot het een luid gezoem wordt,

kunnen alleen de vrouwtjesbijen. Deze lijken nu allemaal thuis te zijn - de grote oogst is binnen - de honingvoorraad is compleet. Hier en daar valt nog wel wat te snoepen aan een late Stalkaars, maar de Vlinderstruiken staan met hun bruine trossen klaar om zich uit te zaaien. Tussen de vrolijke darren vliegt spaarzaam een laatste koolwitje en een parelmoervlinder. Grote vrede hangt er om de boom : de darren zijn lieverds, ze steken niet want ze kunnen niet steken. De zweefvliegen kruisen zonder vrees hun pad.

Straks zal het stil worden in en om de boom. Als de stormen gieren, zijn de vruchtjes gezet en hebben alle insecten zich in veiligheid gebracht of zijn zij stil gestorven. Maar eerst gaat het in de boom nog stuiven, een tapijt van stuifmeel zal zich als een gouden kleed uitspreiden over het voortuintje en het trottoir. Dan geurt de heder!

Ondanks hagel en sneeuw zullen de besjes zwellen. Geleidelijk veranderen ze van kleur, van groen naar paars. Dan is de tafel gedekt voor de volgende gasten. Van heinde en ver komen de merels gevlogen; enorme hoeveelheden bessen verslinden zij omdat ze zo lekker zijn, maar tegelijk om op deze manier hun darmen te zuiveren van slakken en schadelijke bacteriën. En kwistig zaaien zij de pitjes in het rond als nieuw zaad. Overal zie je dan in de zomer de jonge hederaplantjes opkomen. Waar je het laat gebeuren, bedekken zij de bodem en groeien zij samen uit tot een woud, een oerwoud.

Al die wintergasten vormen samen een koor. De eerste zang hangt weer in de straat en af en toe, wanneer een zacht zonnetje door de bladeren speelt wordt al iets van lente voelbaar. Dan stoot de hederaboom zijn alleroudst blad af, onder de zwelling van nieuwe knoppen wanneer het leven de dood verdrijft. Prachtig kleedt de boom zich weer in helder glanzend groen. Weer mag het zomer worden!

Dan komt de 'Gidsenbeweging' blaadjes plukken; er worden sneeuwkllokjes tussengewonden. Dit is de symboliek van 'zuiverheid' en 'eeuwig leven'. In de top van de berkenboom strijkt de eerste grote lijster neer, de lentebode met zijn betoverende roep. Alles gaat leven - overleven...

Maar er is niets zo mooi of er zit een maartje aan. Dat ligt dan niet aan de natuur maar aan de mens in de natuur : die doolie dorre blaren - al die besjes op de stoep, wat een troep! Mensen kijken de boom verwijtend aan tot ze er pijn van in de nek krijgen. Maar er is nog iets veel erger. Al die kauwen die zich tegen het vallen van de avond in de kruin van de berkenboom verzamelen, om vandaaruit in grote zwermen naar hun slaapbos te vertrekken. Als je dan je auto daar pal onder hebt staan...ja dan!

De vondeling

Op de rand van het trottoir, waar het verkeer langsraasde, zat een jonge kauw. Hij zat er als een hoopje ellende 'kauw kauw' te roepen, terwijl de ouders overscheerden maar niet durfden te landen. Verfrommeld en verfomfaaid was zijn jeugdkleedje. Hoe hij met z'n korte, halfgebroken vleugel- en staartpennen de begane grond had kunnen bereiken zonder te pletter te vallen, was een klein natuurwonder. Hij kwam duidelijk uit een schoorsteen. Hoe lang had dit waarschijnlijk laatste jong vergeefse pogingen gedaan, om uit die roetkoker weg te komen? De veertjes op borst en buikje, de dekveren van zijn rug waren afgeschaafd; en de parasieten hadden al toegeslagen. Buitenkomend, op weg naar de auto, dirigeerden we met wat voetbewegingen het arme diertje ons voortuintje in. Even een beetje beveiligd tegen brommers op de stoep of zwerf- en andere katten. Toen we weer thuis kwamen zat het kauwtje op een rotsblok zo triest en verloren te kijken, dat wij de voordeur openden en het stakkertje lichtjes de gang in lieten huppelen. Toen de keuken deur door en jawel, hij hupte voor ons uit tot achter in de tuin. Maar ook daar durfde het ouderpaar niet naar beneden te komen om te voeren. Het leek of de ooms en tantes en de verdere familie zich het lot van het kleine neefje of nichtje aantrokken, want zij bleven maar boven de tuin vliegen. Soms riep Tjan terug en was er oudercontact. Ja, hij heette onmiddellijk Tjan, naar onze Moeder's gewoonte uit oude tijden!

Vanaf dat moment begon voor ons het ouderschap van Tjan. We zetten hem in een lege doos in de schuur, bijna donker. Toen gebeurde wat in dergelijke omstandigheden gebeuren kan én moet : hij gaapte als we de deksel optilden. Toen begon het voeren, tientallen keren op een dag. Eerst met een lepelsteeltje, dan tussen duim en vin-

ger : zacht brood, krachtvoer van de kanaries, universeel van de lijsters en als supplementen wat fijngesneden vlees en sla of andijvie. Daardoorheen nog wat mineralen en een vleugje kalk; van dit mengseltje wordt zelfs de doodste kauw levend. Na een week verhuisde Tjan naar de merelkooi onder het afdak en begon het springen van de lage stokken naar de hoge stok, maar dat was geen oplossing : telkens sloeg hij met zijn vleugels tegen het dakje; hij ging er nog gehavender uitzien dan hij al was. We besloten de kooi open te zetten - we waren die hele verdere dag niet thuis. Zo kreeg hij de vrijheid. Maar 's avonds zat hij er nog in. Zat de kooi al in de vogel? Pas de tweede dag waagde hij zich aan de vrijheid en was hij aanvankelijk nergens meer te vinden. Hij was weggekropen in een hoekje achter de vijver en zat daar onder een lage Scimmia. Opgejaagd bracht hij zich in veiligheid aan de overkant, op een rand opstaande flagstones tegen de ligusterheg. Zijn voerbakje en drinkbakje gingen mee en vanaf die dag bediende hij zichzelf. Hij zorgde wel 's avonds op halve hoogte schuil te gaan op een betonnen paaltje, want welke vogel wil niet weg van de grond! Vliegen lukte nog helemaal niet - hij had een aantal witte veren in vleugels en staart ten gevolge van ondervoeding. Deze verloor hij het eerst. Het duurde een hele maand voordat hij hoger dan een meter kon vliegen. Al die tijd was hij 's nachts in gevaar. Hij had het heel zwaar, toen het een paar dagen bleef regenen en er 's nachts tot overmaat van ramp ook nog een stortbui overheen kwam. Met zijn rafelig regenjasje zat hij te kleumen onder de heg. Met lopen was het ook nog geen held. Het was meer waggelen. Met zijn o-beentjes deed dat koddig aan. Dat was een teken van zwakte. Het leek of hij achter zijn benen aanliep. Nu hebben kauwen dat allemaal wel wat, dat is hun manier van lopen : ze huppen niet maar stappen - net mensen.

Overdag werd het een rakkertje. Op de plaats staat altijd een schaal met afvalvoer van de duiven en de vogels. Daar is altijd veel omheen te doen. Daar komen de tuinbewoners elkaar tegen : de houtduiven met twee jongen, en evenzo de Turkse tortels - allen broederlijk en zusterlijk uitgebroed in de hoge Leyland. Daar tussendoor scharrelen de huismussen en de merels allemaal met hun jongen. Ook de spreeuwen hebben deze voederplaats ontdekt en af en toe komt Klein Jantje en een Koolmeesje wat rondsnuffelen. Daar wordt ook strijd geleverd. Tjan verzong een grapje : houtduiven die op de rand zitten te eten, aan de staart trekken. Dan zie je dat duiven grote ogen kunnen opzetten en een duidelijke taal spreken 'dat moet afgelopen zijn, hè' - maar telkens deed hij het weer. 's Nachts leggen we -om geen muizen aan te trekken- een deksel op de voerschaal. Tjan nam het op zich 's morgens in alle vroegte de deksel er af te gooien. Zo kon iedereen bijtijds aan het ontbijt. Intussen vonden de heggemussen en de merels de voerbak van Tjan met dat heel speciale lekkere voer en -terwijl hij zich bemoeide met de duiven- aten zij achter zijn rug zijn bakje leeg. Op een dag was hij spoorloos. Toen we alles meerdere keren hadden afgezocht, raapten we in het voorbijgaan de puntdeksel op, die nog op de plaats was blijven slingeren. Warempel, hij zat er onder! Geleidelijk veroverde hij de hele plaats. Hij ging een grote bek opzetten, dreigen en met zijn vleugels slaan als hij de baas wou zijn. Iedere dag wat meer durven : op de tuinmeubels gaan zitten, van de kliko glijden en dan precies op de handvat van de zinken gieter terechtkomen, overal aanzitten, rommelen met ditjes en datjes. Hoe beter zijn conditie werd, hoe meer hij deed : aan de Laurier staan rukken, gaatjes pikken in de Agave, met een bloem van de Fuchsia lopen

paraderen en ojee, ook de Camelia te lijf! Vooral twee keer per dag in bad. In een grote glazen schaal, waarin hij bijna kopje onderging was dat telkens een heerlijk gespetter. Doornat ging hij dan op zijn favoriete flagstone zijn jas en broek droog zitten wrijven. Hij werd met de dag levendiger, riep zijn eigen naam steeds vaker maar zijn ouders waren er al niet meer. Of wel? Wij waren zijn ouders.

Ouderschap

We namen ons ouderschap heel serieus. Niet dat dit de eerste keer was. Dertig jaar geleden ontfermden we ons al over een jonge lijster, die veel te vroeg het nest had verlaten en dus hulpeloos onder de struiken hipte en om zijn ouders riep. Of we namen de opvoeding over van een moederkanarie, die alsmaar op het nest bleef zitten en verzuimde te voeren. Tussen het moment, dat zo'n jong kanarietje van drie dagen, zo groot als een hommeltje, mee de huiskamer in wordt genomen én het moment dat hij rondvliegt in de grote volière ligt een hele tijd. Intussen hebben de logeetjes al veel met je afgereisd, in de auto, met openbaar vervoer; of ze hebben uren geduld moeten hebben in een parkeergarage tijdens een congres. Eerst in een mandje, dan in een kooitje en altijd met een voerbakje erbij. De schooiertjes melden zich voortdurend. Het eist liefde en tijd. Maar : een vogeltje dat je kunt redden, laat je toch niet doodgaan! Tijd besteed aan leven is geen verloren tijd; zo gauw als het nadien ménsen aangaat, doe je het ook...

Het studieboek over kauwen haalden we tevoorschijn uit onze 'huis-bibliotheek' : Hans de torenkraai (uitgave Verkades Fabrieken N.V., Zaandam - 1935). Geheel vergeeld en vershoten, met die prachtige kleurechte plakplaatjes van vo-

gels, bloemen en insekten. Het droomboek van je jeugd, met die beeldende schilderachtige tekst van Kuylman - zoals ook die andere boeken uit deze reeks van m.n. Jac. P. Thyse. Elke keer dat je deze boeken openslaat, fascineren ze opnieuw door de illustraties, die allemaal op zich al schilderijtjes zijn van de hand van Rol en Voerman. Met het ene oog keken we in het boek over Hans - met het andere oog naar wat Tjan ervan maakte. Het bleek dat Tjan het goed deed en dat wij het goed deden. Dat waren genoeglijke uren van bestuderen, observeren. Naarmate zijn pennen groeiden, kregen zijn vlieg-oefeningen meer resultaat. Soms kwam hij op ons aanvliegen als we stonden toe te zien vanachter het keukenraam - om dan met een snelle zwenking op een wijnstok terecht te komen - als om te laten zien wat hij al kon. We mochten hem steeds dichterbij naderen, omdat hij er voor was dat hij ook steeds sneller weg kon. Maar een 'tamme' kauw wilde hij nooit worden - niet zo'n kauw die op je hand gaat zitten of op je schouder mee gaat wandelen. Hij behield afstand en bleef behoedzaam. Hij had dan ook heel wat uit zijn traumatische babyperiode in zichzelf te overwinnen. Angsten, opsluitingsangst, verlatingsangst - het zat er allemaal in. Dat verklaarde zijn haast onoverwinnelijke onzekerheid, zijn vluchtgedrag. En als hij gegeten en gedronken had, zat hij vaak zomaar wat om zich heen te kijken. Eenzaam toch. Zou hij ooit het beeld van zichzelf kwijt kunnen raken, dat hij niets anders was dan een schoorsteenveegertje...? Maar geleidelijk zocht hij meer gezelschap en kwam hij dichterbij de keukendeur zitten. We hebben nog tegen geen enkele vogel zoveel gepraat als tegen Tjan. Dat kwam door zijn directheid. Hij was er gewoon, zorgde telkens voor verrassingen, gaf tegenspel, tegenstand zelfs - en het duurde er in en er uit voordat je wist of hij je wel accepteerde.

Hij reageerde zachter en aardiger op een vrouwenstem dan op een mannenstem.

Koeien en paarden zijn meer verwant aan, meer bestand tegen een mannenstem.

Zij hebben zelf een lage stem, maar vogels houden van een hoge stem.

Nu spreken en zingen vrouwen nog altijd een oktaaf hoger dan mannen.

Dat benadert meer de stemhoogte en het stemgeluid van vogels.

Daarom was er tussen Tjan en mij een eigen taaltje : we verstonden elkaar!

Zo had Tjan dus zijn voorkeur. Wat taal al niet doet. Hij ontdekte dat hij met zijn bek van alles kon. Op de eerste plaats praten. Hij heeft een iets andere klank in zijn stem dan andere kauwen. Tijdens de eerste maand dat hij bij ons logeerde, waren de zanglijsters nog op volle zang. Daar neem je wat van mee - ook Tjan. Wat, dat is moeilijk te zeggen - wel een beetje te horen. Het voornaamste instrument van een kauw is zijn bek;

daar kan hij van alles mee : peuteren, graven, dingen pakken en omdraaien - als een klein graafmachientje. Eén keer heeft hij gebeten en flink ook. Dat gebeurde bij een nachtelijke overplaatsing naar het duivenhok. Dan weet je voor goed, dat de bek van een kauw ook een nijptang is. Hij doet niet onder voor een Meerkol. Overal weet hij raad op. Als hij dan al geen handen heeft, omdat armen vleugels geworden zijn, gebruikt hij zijn pootjes als handen en voeten. Alles kan hij ermee grijpen, vasthouden terwijl hij eet - en hij kan er geweldig, guitig mee rennen ook. Het valt ons op hoe prachtig, diep zwart, elastisch de geschubde pootjes van een kauw zijn. Dat is edel metaal. We deden hem voor latere herkenning een oranje sluitringetje om zijn rechterpoot. Soms keek hij er trots naar, soms raakte hij erdoor gefirriteerd en pikte hij eraan. Na enige weken was hij zijn ring plotseling kwijt. Hij had hem af gekregen - dat rot ding wou hij kwijt! Het werd ons duidelijk dat hij gevoel voor schoonheid had : hij plukte de mooiste bloempjes af en maakte het veel te grof. Waar zou dat toe leiden? We gingen begrijpen : kauwtjes zijn schelmen. Ze doen van alles wat ze gerust mogen, maar denken zelf dat ze 't niet mogen. Terwijl we Tjan niets verboden, deed hij of hij zelf vond dat hij stout was. Dan liep hij hard weg of ging onder de struiken zitten. Hoorde hij dan niet de vriendelijke toon en de liefelijkheid van woordjes die hem rijkelijk te beurt vielen? Een wilde kauw blijft wild en dat is eigenlijk maar goed ook. Alles wat door de mens wordt getemd, keert terug naar de eigen vrije wilde natuur, zo gauw als de ruimte daartoe ontstaat. Dit is de eeuwige worsteling van de natuur : vrij te blijven, vrij te komen van de dominantie van de mens die ertoe neigt van behoeder beheerser te worden van alwat leeft.

De duivenfamilie

Het meeste had Tjan vandoen met onze tamme duiven : Postduiven en Birminghamrollers. De plaats is van hen. Toch deelden zij zonder enige moeite die met Tjan. Dat liep allemaal gewoon door elkaar, terwijl ze elkaar toch heel preciesjes ontweken. Het werd zo'n beetje zijn familie. Zou hij straks met hen rondjes gaan vliegen of -met de Postduiven- linea recta in de verte verdwijnen en nooit meer terugkeren? Zou een kauw een duif worden?

Op een nacht hoorden we hem een paar keer krijsen. Dat was onraad - dat moest een kat zijn. We klaptten in de handen, sloegen met een kleerhanger tegen de dakgoot en zonden een doordringend 'sstt' naar beneden. Toen bleef het stil, de belager was weggeslopen. Daags daarna was Tjan schuchter en onzeker. We lieten de duiven los, een paar bleven binnenzitten. De uren die volgden, was Tjan nergens meer te vinden. Waar we niet zochten, daar was hij : hij zat in de duivenkooi op een schapje, tussen de duiven in. Toen de hele vlucht duiven terugkeerde, maakte hij plaats; maar op diezelfde dag zocht hij weer zijn schapje op. Hij zocht duidelijk veiligheid. En trouwens : waren de duiven niet zijn nieuwe kauwenfamilie? Wat onwennig zaten de duiven hem aan te kijken, maar stoorden zich verder niet aan hem. Tjan ging eens lekker doorgezakt op zijn schapje zitten en ook als wij door het raam naar binnen keken, keek hij ons rustig aan zonder te gaan verzitten.

Hij had er nog geen notie van om hoog in de coniferen te gaan overnachten; hij dacht 'als ik maar ver wegkruip, vindt niemand mij' - dus kroop hij toen het avond werd in een hoekje achter de vuilnisemmer. Groot gevaar! We namen hem voor de eerste keer weer in de hand. Hij

stribbelde niet tegen en gaf zich over aan de veiligheid van de holte van een mensenhand. Hij voelde stevig en mals aan en toch slank. Een en al gezondheid. Toen zetten we hem midden tussen de duiven op zijn 'eigen' schapje en sloten de deur. s' Morgens zat hij daar nog braaf te zitten - geen duif die er van opkeek. De avond daarna was hij weer kwijt. Uiteindelijk vonden we hem waar we anders nooit zouden zoeken : in de gieter. Wel slim! Na de tweede nacht in het duivenhok had hij een stille dag. Hij at wel maar nam geen bad. Hij zat te piekeren. Wat vreemd, dacht hij, dat die andere kauwen die de duiven waren, zich zo anders gedroegen.

Ook dat ze wel tegen elkaar praatten maar niet tegen hem, vond hij een beetje verdrietig. Hij zag dat zij spelletjes deden met elkaar, op elkaar gaan zitten en zo - maar niet met hem. Er zaten ook zwarte duiven bij, maar die gedroegen zich in Tjan's ogen al even gek.

En dat pingpongballetje, dat maar over de leistenen plavuizen bleef huppelen, vond hij ook maar een raar ding. Toch moet hij het helemaal in zijn bek gehad hebben, want veel later vonden we het tussen de buxusbosjes in de ligusterheg. Dat moet een hele gaap geweest zijn. Van een pingpongspel tussen hem en ons, zo van weerszijde van het tuinpad naar elkaar toe, is nooit iets gekomen. Wat eerder wel lukte met ons hondje, een Cairnterrier, die een tennisbal vlot retourneerde. Maar die heeft dan ook vier pootjes!

Tjan zat dus te peinzen over al die ongerijmdheden. Als wij dichterbij kwamen, bleef hij ons rustig aankijken met zijn lichtblauwe oogopslag. Overwoog hij of hij voor de derde opeenvolgende nacht in de duivenkooi zélf naar binnen zou gaan? Of zou hij misschien in de Rhus of hoog in de Larix gaan zitten? Toen het donker geworden was, zat hij stilletjes op een wiel van de kliko - zo om te grijpen.

's Morgens hadden we nog de grijswitte kat van verdere burenen over de schuur zien lopen. De morgen daarna was hij zijn twijfels en tobberijtjes te boven. Toen we de duivenkooi openzetten, dook hij tegelijk met de rest naar buiten. Zijn eerste vlucht verbaasde hem zo, dat hij na een korte glijvlucht in de keuken uitkwam, op een keukenkastje op een bus. Voorzichtig, zonder hem bang te maken, hielpen we hem naar buiten zonder dat er iets stuk ging. Toen vloog hij zijn eerste rondje, onzeker, zwalkend en belandde in een hoge den, het domein van de Turkse tortels. Daar was hij niet welkom omdat hij voor een rover werd aangezien. Opnieuw fladderde hij weg en was daarna niet meer te vinden. Toen we de gang inliepen om de voordeur van het nachtslot te doen, zat hij daar op de mat. Precies zoals hij die eerste dag gekomen was, maar dan in omgekeerde volgorde. Hij had van de weeromstuit een mestje achtergelaten, of was het als souvenir, want snel vloog hij op om door het bovenraampje van de keuken te verdwijnen. Hij bereikte zonder te vallen opnieuw de den. Zijn hartje zal hebben gebonsd, want hij begon hulp te roepen 'kauw'! Onmiddellijk was er een andere kauw vanuit de berkenboom aan het voorhuis bij hem komen zitten. Dit was de roep geweest van een jong familielid. Dan treedt meteen het hele familiebeschermings-mechanisme in werking: waarschuwen, afleiden, nodigen mee te gaan. Later was hij in de hele omtrek niet meer te horen of te zien. Intussen was de deksel nog steeds op de voerbak blijven liggen en liepen de houtduiven er ongeduldig om heen. Waar bleef dat dekselse vriendje nou? Maar een uur later zat Tjan een tikje triomfantelijk weer op de rand van de duivenkooi. Even later kwam hij een paar keer drinken - wat had hij een dorst! Toen ging het gewone leven weer door: eten uit zijn eigen bakje, lekker zonnen in zijn eigen hoekje en slapen. Wat wordt

dat, vroegen we ons af. Zal hij de volgende keer met een klucht kauwen meetrekken? Zal hij voor zichzelf kunnen zorgen, leren foerageren: weten waar mensen hun eten weggooien en hoe je pieren moet vangen. Zou hij instinctief gaan weten wat het betekent als er dorre blaadjes recht op in de grond steken? Er zijn zelfs bijna geen mensen die dit weten, ook al lopen ze bij het vegen daar iedere keer op vast. Tjan zal ongetuigd gaan ontdekken dat juist daar een pier zijn schuilplaats heeft en dit blaadje achter zich aangetrokken heeft als een afsluitdekseltje, een dakje op zijn huis. Tegelijk is het als een schoorsteentje. Het blaadje is een complete airco. Pieren zijn ingenieus!

Ook al weten maar weinig mensen waar de neus en de oren van vogels zitten, Tjan kon al vanaf zijn geboorte verbazend goed ruiken en horen. Ook wist hij feilloos te onderscheiden wat gezond of ongezond was. Hij had smaak! Maar nu had hij even nog genoeg te doen met leren 'sturen' 'afremmen' 'van hoog naar laag landen' want nog dun in de veren is dat een hele toer. En er was haast. Ook Tjan kreeg die merkwaardige onrust, dat wegtrekkende gevoel van binnen. De herfstgeuren dragen nieuwe verten aan. Het zilverachtige gekrulde blad van de Grauwe Abeel begint te vallen, de paddestoelen breken uit en de varens verdorren.

Als de nachten langer en kouder worden, kruipen de kauwen 's nachts in hun slaapbos al dichter tegen elkaar aan. Ook de jongen van het laatste jaar wolven mee in de avondvluchten en hebben het wenden en keren geleerd: het grote open luchtspel, machtig met zovelen, veilig en vrolijk. De herfst stuwt hen omhoog. Ook de stadskauwen laten hun schoorstenen na de broed steeds meer in de steek. Tjan had daar allemaal geen weet van - of toch?

Op 3 september sliep hij voor het laatst in de duivenkooi. Hij moest daar nog in gezet worden, want hij was voor de nacht wat roekeloos op zijn betonnen paaltje blijven zitten. De volgende morgen wilde hij niet naar buiten. Iedereen was al lang buiten en in de lucht geweest, toen Tjan nog in de kooi zat. Het liep tegen de middag en hij had nog niet gegeten of gedronken. Waar zag hij tegenop? Een afscheid? Hij sprong van het ene schapje op het andere en maakte een nerveuze indruk. Toen gingen we toch maar het hok in. Dat was voor hem het duwtje wat hij nodig had : hij dook met een grote zwaai door de openstaande deur naar buiten en streek voor het eerst neer in de hoge berkenboom van de buren verderop. Even gewend aan die nieuwe situatie, kwam er beweging in hem toen hij ons zag toezien. Plotseling vloog hij op in onze richting, maar toen hij bemerkte hoe zalig het was op eigen wieken te drijven, vloog hij zijn eerste grote ronde. Hij daalde weer in dezelfde boom maar nu in de top. Het overzicht dat hij toen had, moet hem hebben betoverd. De kauwenfamilie kwam in aktie en vloog in wat wijdere cirkels om de boom terwijl zij tegen hem riepen. Vanuit de top overzag hij de wereld, overzag hij de toekomst. Hij wierp zich in de ruimte en steeg. Nog eenmaal vloog hij over ons heen als was het zijn laatste groet. Hij voelde hoe heerlijk het was op de lucht te hangen als op een luchtkussen dat hem droeg en stuwde de eindeloosheid in. In een wijde boog sloot hij zich bij de anderen aan om in een rechte lijn te verdwijnen.

Na drie weken zagen we hem weer voor het eerst aan de voorzijde van ons huis. Hij wou kennelijk per se niet meer terugkeren in de achtertuin. Stond dat voor hem toch gelijk met gevangenschap, gevaar? Ja, die wereld was te klein

en te weinig overzichtelijk. We zagen hem plotseling zitten op het trottoir onder de lindeboom. Hij zat daar te trekken aan iets wat op een bundeltje touw leek. Het was het kadavertje van een jonge merel die platgewalst was door de wegpiraterij die geen vogel ontziet. Moest Tjan daarvan leven? Toen we hem naderden, vloog hij onder een laaghangende iep door en kwam op het dak van een garage terecht. We praatten tegen hem. Weer hoorde hij zijn naam 'Tjan'. Hij was het écht : die witte veer in zijn linkervleugel was zijn kentekenbewijs. Even zal er iets van herkenning geweest zijn. Wonderlijk dat hij ons terugkende. In die paar weken dat hij verdwenen was - rondzwierf en wie weet waar allemaal geweest was, geslapen en gegeten had - in die tijd had hij duizenden mensen gezien. Hij zag vanaf daken en gebouwen, vanuit hoge bomen het gekrioel en gewoel van mensen. Hij hoorde de duizenden stemmen van de atmosfeer. En toch : even stond er duidelijk iets stil in zijn geest toen hij ons zag en hoorde, alsof wij in zijn geheugen waren gegrift.

Hij vloog in de richting van de school, zonder nog te groeten. Misschien groeten en glimlachen kauwen op een manier die wij niet zien. Hij verdween uit zicht. Als bezorgde ouders - pleegouders - vraag je je dan af : zou hij iedere dag op tijd zijn kostje kunnen scharrelen?

Ook als mens bedwing je niet de dood. De winter vriest. Maar straks, na barre tochten zal Tjan weer spelen in de lucht waar de lentegeuren stromen. Onze wensen zijn de vleugels die hem dragen. Kom Tjan, daal weer veilig in de top van de berkeboom als de lente keert...

Zo is het goed. In de verte menen we Tjan nog wel eens te horen roepen. We kennen hem uit duizenden, zoals zijn ouders dat doen. Hij zal ook ons nog kennen, maar we zoeken hem niet meer. Hij moet weer wild worden : straks mee naar Frankrijk trekken, dollen met andere teenerkautjes, zingen en dansen op de tinnen van grote kathedralen. En dan uiteindelijk deel gaan nemen aan het liefdeleven van de kauwen. Zo is het goed, ook nog om een andere reden. Vogels kunnen zo tam worden dat zij menen alles te mogen. Kraaien en eksters halen dan uit je slaapkamer alles weg wat blinkt, als het raam openstaat : kettinkjes, ringen, sieraden. Zo richten ze dan hun eigen depot in boven op de houtmijt. Maar zij zijn ook niet altijd te vertrouwen met kinderen. Verteld wordt dat er ooit iets misgegaan is, toen een tamme vogel neerstreek op een kinderwagen. De ouders hadden het baby'tje mooi in de schaduw gezet voor het middagslaapje. Het kindje werd wakker. En o, dan die mooie beweeglijke oogjes! Als je daaraan denkt! Nu komt ons een kautje veel zachtaardiger en liever voor. Het zal geen mensenkind kwaad doen. Maar toch : naast ons is een paar maanden geleden een kindje geboren. En twee huizen verder ligt een klein kind in de wieg onder een parasolletje.

Dag Tjan, goed dat je teruggekeerd bent naar de natuur, naar je eigen natuur. Dag!

De weerkeer

Terwijl de mussen ruziën rond de voederbak, is het voor ons gevoel ongewoon stil op de plaats. Geen 'kauw kauw' meer, geen scharrelaar meer die leven bracht in de brouwerij. Tjan is écht weg! Maar zo hadden we het gewild. Of zorgde hij er zelf voor zich nog makkelijk los te kunnen maken van ons, om zich definitief te kunnen voegen bij zijn volk?

Zo is het goed. We vonden nog een staartveer van hem tussen wat bloempotten - zo'n schriel kaal veertje met een witte rand, nog van voor de jeugd-ruï. Dat bewaren we van hem. Iets aardigs wat ons ook bijblijft is, dat het naar ons gevoel geen mannetje maar een vrouwtje is - en dat haar eigenlijke naam niet Tjan is maar Tjannie moet zijn. Goeie reis, kleine meid...glij maar door in de tijd.

Je ziet pas
hoeveel kauwen er zijn
als je zelf
een kauw hebt.

Als zij niet
dag na dag massaal
de vloer van de
wegwerpmaatschappij

aanveegden
was het met
het milieu van
de mens gedaan.

Al die kleine
vrijwilligers van
de opruimingsdienst
zijn een zegen.

Metafoor

Dit verhaal over het schoorsteenvegertje
is een beeldverhaal : het verbeeldt
de werkelijkheid van de mens.

Wat mensen met dieren doen,
doen mensen met mensen :
goed en slecht, lief en leed.

Kinderen blijven verweesd achter,
aan volk en familie ontgroeid,
vluchtelingen, vreemdelingen...

'Integratie' roept dan de politiek.
De roep van het bloed is 'remigratie'
naar geboortegrond : het wortelland!

Wat dieren verlangen, kunnen vogels :
wegvliegen, terugvliegen. Zij koersen
naar de vrijheid van het paradijs!

Dat kunnen mensen ook, als de bloemen
van de welvaart overal op aarde bloeien
en het welzijn van eenieder heilig is.

Eindhoven

September 2004

